

TORS DAG

Nya Åland

12 NOVEMBER 2009 NR 228 PRIS 2,00 €

Krigsbarn berättade om kriget

KULTUR. Helena Westberg och Irja Adamczak sändes som små till Sverige undan kriget i Finland.

I går kurade de gryning med elever i Vikingaåsens skola. Nyan var med.

SIDAN 8

”Björken och stjärnan”, på riktigt

Irja och Helena berättade om sin tid som krigsbarn

När Irja Adamczak berättar om sina upplevelser av kriget, om hur familjens hus i Viborg blev beskjutet och man gömde sig i potatiskällaren sitter eleverna knäpptysta i Vikingaåsens ljusgård.

Liksom Helena Westberg sändes Irja som krigsbarn till Sverige. Nu är båda inbjudna för att berätta och kura gryning med skoleleverna.

Zacharias Topelius är en av de författare som man läser runt om i Norden under den pågående biblioteksveckan. Samlingen på Vikingaåsen inleddes med att Malin Öberg läste Topelius ”Björken och stjärnan” som Nina Westerback gett en lite modernare språkdräkt.

”Björken och stjärnan” handlar ju också om krigsbarn, om två syskon som sänds bort undan ett krig för tvåhundra år sedan och om hur hemlängtan när kriget tar slut driver dem ut på vandring för att återfinna hemgården. De minns gårdsbjörken i vars grenverk fåglarna sjöng på dagen och genom vilket aftonstjärnan lyste om kvällarna.

Den gamla sagan fungerade utmärkt som upptakt till det som Irja Adamczak och Helena Westberg hade att berätta.

Flydde från Viborg

Irja inledde med sina dramatiska upplevelser av krigsutbrottet i Viborg när familjen snabbt fick ge sig av undan det Sovjetiska anfallet på Finland 1939.

Hon berättade om hur man samlades på torget i Viborg och sedan evakuerades på lastbilar.

–Det föll bomber på båda sidor av vägen när vi körde i väg, berättade Irja.

På barns vis minns hon sedan bland annat den goda korvsoppa man fick när man kom till en stor gård där man fick sova på golvet. Därifrån kunde man resa vidare till Helsingfors där Irjas familj skulle bo i ett kök

hos bekanta. Men inte heller i Helsingfors var det tryggt.

Bombningar

–Helsingfors bombades, det var ofta flyglarm och vi fick sitta i bombskydd nästan varje natt.

Sedan fick Irja – som just skulle fylla sju år – och ett av hennes syskon möjlighet att åka som krigsbarn till det trygga Sverige. Hon kom till en trevlig familj och har positiva minnen att berätta. Men sin finska glömde hon och hade svårt när hon kom tillbaka igen och skulle gå i skola i Viborg. Det var innan kriget bröt ut igen (det så kallade fortsättningskriget).

–Fem månader hann vi bo hemma i Viborg innan vi måste ge oss av igen.

Nu sändes Irja, som blivit tio år, tillbaka till Sverige tillsammans med två småsyskon.

De stannade till 1946 och när de den här gången kom hem sattes Irja i svensk skola, men återfann sitt förlorade modersmål genom att på fritiden delta i en finsk talkör.

Pappa omkom på sjön

Helena Westberg var bara fyra år när hon sändes till Sverige som krigsbarn. Hon var faderlös när hon föddes 1939. Pappan, som var på sjön, hade omkommit då den båt som han arbetade på minsprängdes.

Helenas mamma kom från Åland men familjen var bosatt i Pargas därifrån pappan kom. Mammans arbetade som de ja på bondgårdar.

Helena var så liten att hon inte har så många minnen av färden till Sverige men kommer i håg att hon placerades i en koj högst uppe i en hytt med många barn.

–Jag tryckte mig mot väggen och var rädd att trilla ned, berättade hon.

På bondgård

Helena kom till Munkedal på svenska västkusten där hon efter en tid på barnhem fick

Intressant. Många ville komma nära för att se de bilder av sin pappa i uniform som Irja Adamczak plockade fram. Till vänster Helena Westberg, också hon krigsbarn. Foto: JAN KRONHOLM

komma till en bondgård med många kor och fem hästar.

–Jag fick rida på en gammal spattig häst, kommer hon i håg.

Också Helena har positiva minnen av vistelsen i Sverige men när hon kom tillbaka till Finland efter krigsslutet noterade hon åtminstone en sak som var bättre här hemma.

–I Sverige hade vi mjölk och smörgås med till skolan men här fick vi lagad skolmat, gröt och soppa.

Många frågor

Trots att lektionstiden närmar

sig sitt slut sitter alla barnen kvar och frågorna kring hur Irja upplevde kriget vill aldrig ta slut. Många verkar också ha ett behov av att berätta om morfar, farfar och andra som varit med i kriget.

Irja och Helena får berätta om hur det var brist på nästan allt i Finland under kriget, hur man gjorde kläder och skor av papper, hur man täckte fönstren med mörkläggningsgardiner för att ljuset inte skulle vägleda bombplanen.

Får bokpresent

Irja och Helena träffar un-

der veckan också elever i Södersunda skola och Sirkka-Liisa Westerback, som också hon varit krigsbarn, har donerat exemplar av sin bok ”Kappsäcksresan” som sexorna i de båda skolorna skall få.

Jomala bibliotek, som också fungerar som skolbibliotek, står bakom gryningskurandet i skolorna. Kultursekreterare Signe Järvenpää medverkar också. Även hennes mamma var krigsbarn.

JAN KRONHOLM
jan.kronholm@nyan.ax
tfn 528 466